

EGYENLŐSÉG

Szerkesztőség és kiadóhivatal:

Budapest, VI., váci körút 3.

hová minden küldemény intézendő.

TARSADALMI HETILAP.

SZERKESZTI

SZABOLCSI MIKSA.

Előfizetési feltételek:

Egész évre házhoz küldve . . . frt 7.—
Félévre " 3.50
Negyedévre " 1.75

Egyes szám ára 14 kr.

MEGJELENIK MINDEN VASÁRNAP.

A pesti izr. anyahitközség és az orthodoxok.

— Két információ alapján. —

Kemény, sőt kiméletlen volt az ítélet, melyet lapunk 18-ik számában a pesti orthodox zsidó hitközség ama törekvéséről mondtunk, mely oda irányul, hogy szétszakítson egy erős köteléket, mely a különféle zsidó pártokat összeköti, a zsidóság egységét és összetartozását a szakadás és viszály mellett is csálthatatlanul dokumentálja. A haragvó pártok találkoznak a legmagasztosabb jótékonyság csarnokában; a »Szent egyesület« egységére emlékezteti ismét a szétvált testvéreket és ha elköltözik az egyik, vagy a másik, oda, honnan nincs többé visszatérés. ki gondol akkor pártokra, orthodoxra, vagy nemorthodoxra? Egy föld alá, egy temetőbe, egymás mellé fektetik. Megértették egymást és ha — fájdalom! — az életben nem is, a halálban egygyé lettek.

Ezt a köteléket akarja széttépni a pesti orthodox zsidó hitközség. Külön »Chevra Kadisah«-t akar alakítani, és külön sirkertbe temetkezni. Ketté akarja szakítani teljesen a felekezetet, mely 3000 éven át, égő világokon keresztül egy volt. Nem volt-e hát jogos felháborodásunk, midőn az orthodoxok eme törekvését kiméletet nem ismerő modorban elítéltük?

És még sem volt igazunk.

Nem volt igazunk abban, hogy az orthodoxok azért törekszenek külön »Chevra Kadisah«-t alakítani, mert nem akarnak tagjai lenni az anyahitközség által fentartott Szent egyesületnek; s külön temetkezési hely után sem azért járnak, mert vonakodnak a nagy község tagjaival egy sirkertben aluszni maidan örök álmukat.

Tudvalevő, hogy minden némiképen vallásos érzelmű zsidó családapa, de sőt a buzgóbb nőtelen ifjak is mily nagy sulyt fektetnek arra, hogy tagjai legyenek a »Chevra Kadisah«-nak. Ez a vágy és törekvés természetesen meg van, még

pedig hatványozott módon az orthodoxiát képező zsidókban is, és így a pesti orthodox zsidó hitközség kebelében is. Nos hát: a pesti zsidó orthodox hitközség tagjai nem lehetnek a fennálló »Chevra Kadisah«-nak tagjai.

Nem fogadják be őket!

A pesti »Chevra Kadisah« alapszabályainak van egy paragrafusa (a harmadik), mely így hangzik:

»Minden Budapesten lakó szep-
lőtlen magaviseletű izraelita, ha az
anyahitközség bekebelezett tagja, tagja lehet
a »Chevra Kadisah«-nak.«

Az orthodox hitközség tagjai természetesen nem tagjai az anyahitközségnek és így a »Chevra Kadisah«-nak sem lehetnek tagjai.

A paragrafus 2 sorból áll csak, de ez a két sor szülőanya lett egy egész könyvecskének: a pesti orthodox hitközség »Chevra Kadisah« alapszabályainak, melyeket a kormány már jóváhagyott.

A rövid paragrafus megszerzője lett a pesti orthodox zsidó hitközség számára annak a budai mezőségnek is (a kath. sirkert folytatása) melyen most még szőlőtő terem, de a melyen az orthodoxok majdan temetkezni akarnak, amire azonban az engedélyt még nem szerezhették meg.

Mert nagyon természetes, hogy ha külön »Chevra Kadisah«-juk lesz az orthodoxoknak, külön temetőre is kell szert tenniök; mert a nagy »Chevra Kadisah« — ezt tartják legalább az orthodoxok — egész másképen járna el az orthodoxokkal szemben, kiknek külön »Chevra Kadisah«-juk van, mint a hogy elbánt velük addig — a legönzettelenebbül és a legelőzékenyebben — míg Chevrájuk nem volt.

Az orthodoxok ismételve tettek kísérletet a »Chevra Kadisah« előjáróságánál arra nézve: küszöbölne ki alapszabályaiból az akadályos paragrafust, vagy változtatná meg olyan értelemben, hogy: Tagja lehet a »Chevra Ka-

disáh-nak minden Budapesten lakó szeplőtlen magaviseletű izraelita, ha, vagy az anyahitközségnek, vagy az orthodox hitközségnek tagja.

De az orthodoxoknak ez nem sikerült; sem 9, sem 6, sem 3 évvel ezelőtt, midőn ugyanis új »Chevra Kadisah« tagok felvételét ünnepélyesen megtartották.

Vajjon miért nem sikerült?

S most, miután kimerítettük az e tárgyban orthodox részről nyert információkat, adjuk az okokat, melyek az anyahitközséget eddig merev negatíójában vezette.

*

A pesti »Chevra Kadisah« a hitközségnek egyik intézménye s korántsem oly autonom testület, minő például a nagyváradi, vagy más községbeli »Chevra Kadisah«, mely a községtől teljesen függetlenül működik, minélfogva tagjai lehetnek akár az egyik, akár a másik hitközség tagjai (a hol ugyanis két hitközség áll fenn), vagy akár olyanok is, kik nem is községi tagok; szóval a szerint, a hogy az ügyeit teljesen önállóan vezető »Chevra Kadisah« előjárósága, illetve választmánya jónak és helyesnek találja.

De ez nem az egyedüli ok, mely a pesti anyahitközséget arra bírja, hogy az orthodox hitközség tagjait »Chevra Kadisah«-jába be ne fogadja.

A pesti zsidó hitközség nemcsak a világ egyik legnagyobbja, de nagyszerű intézményeinél és a szellemnél fogva, mely kebelében uralkodik, a világ egyik legelőkelőbbje is. Nem

akarjuk itt felsorolni templomait, iskoláit, kórházat, sinylök telepét, árvaházat, siketnéma intézetét és egyéb kulturális, jótékony és közhasznú intézményeit, nem akarunk itt szólani évi költségvetéséről sem, mely nagyobb, akár egy német fejedelemség évi budgetje; de felakarjuk hozni és hangsúlyozni azt, hogy ez a hitközség egyszersmind a világ egyik legtoleransabbja is.

A budapesti rabbiszeminarium és a pozsonyi jesiva közt nem oly nagy a különbség, mint például a dohány-utczai és a rombach-utcza i maházak közt; pedig a rombach-utcza i pompás zsinagógát ugyanaz a község tartja fenn, mely a páratlan szépségű dohány-utcza i templom ügyeit vezeti.

Még erősebb orthodox szellem, mint a rombach-utcza i zsinagógában uralkodik a »Sasz Chevra« (Talmud-egylet) csinos imaházában; pedig ez is az anyahitközség intézménye, de ettől még végtelenül elütő szellem, a chaszidizmus szelleme uralkodik a Simonyi-féle házban lévő lengyel zsinagógában; pedig ez is ugyanezen hitközség aegise alatt áll.

Szükséges volt-e ilyen községgel szemben különválni azon egynéhány embernek, kik orthodox templomnak, orthodox szokásoknak a hivei? Szükséges volt-e külön községet képezniök, holott ugyanannyit nyerhettek volna el benn, az anyahitközség kebelében, amennyit mint külön hitközség értek el?

Az anyahitközség soha sem fogja elismerni a szakadás szükségét, vagy jogosultságát; soha sem nyomhatja el kárhóztatását ama veszedel-

Más — —

Öreg asszony templom előtt,
Kereszt előtt letérdepel;
Törődik is akárkivel,
Nem nézi a járó-kelőt —
Öreg asszony templom előtt.

Csókolja a szent keresztet,
Koszorúval ékesgeti;
Lámpát, mécset kigyújt neki;
Áhitattól szinte reszket,
Csókolja a szent keresztet.

Járókelő meg se szólja;
Letérdelhet, imádkozhat;
Nem tesz vele semmi rosszat:
Hite néki, megváltója! —
Járókelő meg se szólja....

— — és más.

Sátoros-nap, ünnepnapja;
Öreg zsidó templomba tart,
S szentelt jelül zöld pálmagalyt
Kézbe fogja, takargatja, —
Sátoros-nap ünnepnapja!

Templomáig elkisérik
Utczagyermekek csinje, gúnyja;
Öreg zsidó csak nem únja —
Titkolja, hogy sérti vérig!...
Templomáig elkisérik.

Öreg zsidó, ha látnának
Csókkal érni szent tekercset! —
Imádságod rejtve-rejtsed!
S dalt ha zengesz ég urának...
Öreg zsidó, ha látnának!

Malvajanti.

mes törekvésekkel szemben, melyek szétdarabolják, gyengítik és kompromittálják a zsidóság egységét, a zsidó hitközségi életet.

A pesti zsidó anyahitközség tehát az okból sem akarja megtűrni, hogy »Chevra Kadisáh«-jába felvétessék valaki azon alapnál fogva, mert a pesti orthodox hitközség tagja; mert ezzel a szakadást ő is sanctionálná, létjogát elismerné.

Az anyahitközség azonban sokkal humanusabb és sokkal szabadelvűbb, semhogy megtagadná az orthodoxoktól a »Chevra Kadisáh« szolgálatát, illetve jótékonyágát. Az orthodoxok szegényeit a »Chevra Kadisáh« épügy támogatja, szegény betegeit épügy gondozza és szegény halottjait épügy ingyen és tisztességesen eltakarítja, mintha nem is más községnek lennének a tagjai. A szegényeknek ennél fogva épüség-gel nincsen kárára, hogy az orthodoxokat a »Chevra Kadisáh« tagokul be nem fogadja; maradnának tehát csak a vagyonosabbak; no, ami ezeket illeti, könnyen segíthetnek magukon: egyszer üen belépnek az anyahitközségbe tagoknak. Hogy tagjai maradjanak ezenkívül az orthodox hitközségnek is, ezt természetesen senki meg nem gátolhatja.

A helyzet tehát korántsem oly rettenetes, és a megoldás távolról sem oly lehetetlen, mint ezt az orthodoxok állítják. A »Chevra Kadisáh«, mely a lefolyt évben például **103,000** frtot költött emberszerető, jótékony célokra és **50,000** frtot adományozott az új zsidó kórház építésére, ezután sem fogja kérdezni: orthodox, vagy congressuspárti-e a szenvedő, az elköltözött; tekinteni fogja azt: felekezetünkbeli és szegény-e az illető.

Másképen lesz ez természetesen, ha az orthodoxok csakugyan életbe léptetik engedélyezett »Chevra Kadisáh«-jukat. A »Chevra Kadisáh«-val nem csak az jár, hogy választanak »chevregabet« és elnököt, hanem járnak vele kötelesek is, és ezeket az orthodoxok helyett valóban nem az anyahitközség fogja teljesíteni.

Ha az orthodoxoknak ily nobilis passiói vannak: tartsák ki szegényeiket ők maguk, gondozzák betegeiket ők maguk! És azt a száz meg száz, a vidékről feljövő szükölködő, beteg és segítséget kereső orthodox is, kik itteni barátjaiknak rendesen feléjük sem néznek, de segítséget találnak mindig az anyahitközség kifogyhatlan jótékony-ságában, — vegyék ezt tudomásul az orthodoxok: ha »Chevra Kadisáh«-juk lesz, az anyahitközség ezen szerencsétleneket hozzájuk fogja utasítani!

Mardochai Hajehudi.

Az antiszemitizmus Bécsben.

1884-ben nyilvános életünk egyik ismert férfiával fogadtam, hogy 1886 végén Magyarországon az antiszemitizmusnak — nem a csendes türelmetlenségnek, hanem a nyílt sisakkal szemérmetlenkedő kitörésnek — se hire, se hamva nem lesz.

Fogadásomat megnyertem. S habár a múlt évi országgyűlési választások alkalmával nem egyszer in hoc signo lármázott és duhajkodott az »ó nép!«: e fel-fellobogó lángok nem a választók tüzhelyén keletkeztek, hanem gyújtották és szították azokat ama lelkiismeretlen, léha, nagyratörő kis emberek, kik más érdem hiányában a szekvedély árján véltek bejuthatni a törvényhozás palotájába. — Tulajdonképeni antiszemitizmus, antiszemitizmus ismert kórkinövésével és szégyenletes hep-hep-dözsölésekkel, hála istennek! Magyarországon nem létezik többé. A baltás divat lejárt, a sok ezer ember, a kik évek előtt még a porban és sárban fetrengve nyaldosták Istóczy csizmája talpát, mai nap röstelnék nyíltan bevallani, hogy a zsidó valiásu polgárokkal ellenszenveznek.

És ime, a bacillus, mely a »műveletlen, ázsiai Magyarországon« kiadta páráját, a szomszédos Ausztriában, Ausztria »művelt, intelligens, kedélyes« székvárosában, Bécsben újból felütötte fejét. Bécs városa a lefolyt hetekben tudvalevőleg rut jeleneteknek volt színhelye. A jelenetek szegényére válnak Bécsnek és százezeren szegénylik is azokat szívük mélyéből. De ez semmivel sem másíthatja meg a tény, hogy oly időben, midőn Németország trónján a legfelvilágosultabb fejedelmek egyike hirdeti a felekezeti béke és szeretet igéjét; midőn Magyarországon és Romániában a szenvedélyek hullámai már lecsillapultak; midőn még Oroszszágról is hallgat az antiszemitizmus krónikája, a fényes »Reichshaupt- und Residenzstadt«-ban egy sereg szájhősnek sikerült egy gyűlévszéséget maga köré gyűjtenie, mely vad, zsidóellenes lármával zavarja meg a békés polgárok nyugalmát.

Ketten járnak elől a nagy kolomppal: Schönerer lovag és dr. Luegger, s mintegy lappangva, suttyomban Lichtenstein herczeg szegődik hozzájuk harmadiknak. Schönerernek apja mint nagy szerencsével működött »Gründer« puha ágyat vetett fiának, a ki a milliók dölyfös magaslatáról hinti a konkolyt. Dr. Luegger egyszerű »kerületi nagyság.« E sorok írója a hirhedt demokratával egyidőben koptatta a bécsi egyetem padjait. Már akkor is Krakehler hírében állott s azóta derekasan kinötte magát — azaz nem annyira kinötte,

mint kivedlette magát. A csattanós, szabadelvű phrasisokon kezdte, a bécsi Gemeinderath satnya pontytavában a falánk csuka volt, később a Reichsrathban játszotta a Catót és lassan-lassan — ki tudja, mi bírta az akaraterős, de szemes, önző ügyvédet erre a metamorphosisra? — belesülyedt az antiszemitizmus posványába. Lichtenstein herczeg csak annyiból antiszemita, amennyiben a tulbuzgó klerikalizmus előharczosa, a kinek — a spártai hős anyja szavait variálva — az a jelmondása: »vagy a keresztrel, vagy a keresztlen!«

És a csorda ló, fut, lármáz, bög, kiabál és — énekli a »Wacht am Rhein«-t. Énekli még II. József császár fenkölt anyjának ifju fényben ragyogó ércszobra előtt is. Soha világosabban ki nem tűnt, hogy az antiszemitizmus, ha nem is tökéletesen azonos, de édes rokon a hazafiatlansággal.

A polgárok milliói közt a békés egyetértést megzavarni, a kereskedelmet és forgalmat megbénítani, a gyűlölet üszkével veszedelmesen hadonázni, a haza jó hírnevét pellengére állítani — ez antiszemitizmus, és a ki azt vallja, hogy ez nem egyuttal hazafiatlanság, az megcsalhatja ugyan magamagát, de azért a vérrokonságot e két sziszegő kigyó közt semmi dialectica el nem tagadhatja.

Csak tessék Bécs felé tekinteni! Ugyanazon elemek, melyek zsidó polgártársaik erkölcsi és anyagi megrontását tüzték ki céljukul, melyek torokszakadtáig deklamálják: a zsidónak nincsen hazája, a zsidókat akár szép szerrel, akár bunkósbotlal vissza kell terelni a Jordán partjaihoz, — ugyanezen subversiv elemek hazájuk boldogságát a feketesárga sorompókon túl keresik és egyre-másra álczátlan honárulást követnek el.

A derék, szorgalmas, jószívű s igazán kedélydus bécsi nép zöme természetesen a türelmetlenség és hazafiatlanság ez utcára vitt orgiáitól épp oly megütődéssel és megvetéssel fordul el, mint a hogy a bécsi hazafiatlan antiszemita által istenített Bismark berlini közlönyei az undor legkeményebb hangján utasítják vissza ezt a nem keresett, tolakodó szövetkezést.

De épp ezért hihető, hogy a bécsi hazafiatlan antiszemitizmus is elébb-utóbb megfullad a maga mérgében. Nagyon is kimutatták az urak a foguk fehérét s dühös szenvedélyüktől elragadtatva, messzebb mentek, mintsem maguk is akarták volna. Nem a törvény vas keze (Bécsben az éfféle sportot nem engedik büntetlenül üzni) fog véget vetni e duhajkodásnak, hanem végül a társadalom — ez a mindenható, ölni s éltetni képes társadalom — fogja rendre s csendre utasítani a rakoncátlanokat. A város,

a mely virágozni, a nemzet, a mely élni akar, nem tűrheti, hogy választóviz marja keblét. Schönerer és Comp. fejszójének nyele is oda vész, mint a hogy kialudtak a középkor máglyái és elfoszlottak az ujkor ismertető sárga rongydarabjai.

Devecseri Ignác.

A keresztény vallásra áttért zsidó férjnek gyermeke neme szerint követi-e atyját?

Exiguusnak lapunk előző számában ily czim alatt megjelent cikke jogászörökben is viszhangra talált. Dr. Szteló Kornél, budapesti ügyvéd a dr. Wolf Vilmos által szerkesztett »Ügyvédek Lapja« utolsó számában az „Egyenlőség“ után ismerteti az esetet és visszaadván a fővárosi tanács határozatát, magáról az ügyről így vélekedik:

„Előrebocsájtom, hogy nem de legeiferanda akarok ezen esethez hozzászólni, hanem csak a fennálló hazai jog szempontjából vizsgálom, vajjon a fővárosi tanács az adott esetben helyesen határozott-e?

A fennálló jog szempontjából helyesnek ismerendő, hogy a házasság tartama alatt bárkitől és bármily körülmények között nemzett gyermek törvényesnek vélelmezendő, míg a bírói ítélettel törvénytelennek nem nyilvánítatik. Az is helyesnek ismerendő, hogy az egyik zsidó házasság fel nem bontja. Annak vizsgálatába, vajjon ily esetben a házasság a katolikus vallásra tért felet illetőleg az egyházi forum engedélye, vagy csak a polg. bíróság ítélete által tekintendő felbontottnak, ez alkalommal nem bocsátkozom és egyszerűen konstátálom, hogy Klein Vilmosné gyermekének születésekor a férj keresztény volt, a nő pedig zsidó és a házasság közöttük még fennállott.

Az „Egyenlőség“ cikkezője szerint a fővárosi tanács helytelenül járt el, midőn a kérdéses esetben a keresztény bevett vallások közötti viszonyosságot szabályozó 1868. évi 53. t.-cz. értelmében kimondotta, hogy a fiugyermek az atya hitvallását követi, mert ezen specziális törvény csakis a törvényesen bevett keresztény vallásfelekezetről intézkedik, tehát más be nem vett vallásfelekezetre — mint a minő a zsidó vallás — nem alkalmazható.

Ebben teljesen igaza van cikkezőnek, de hát a tanács nem is hivatkozott az 1868. évi 53. törvény-cikkre, hanem ugylátszik, csak ennek analogiája szerint mondotta ki, hogy a fiugyermek az atya hitvallását követi. Ebből megint az is következne, hogy a fővárosi tanács szerint a keresztény apának zsidó hitvestársától származó leánygyermek a zsidó hitvallásban volna felnevelendő.

Az „Egyenlőség“ cikkezője úgy érvel, hogy az 1868. évi 53. t.-cz. ily esetben nem lévén alkalmazható: nincs törvény, mely a keresztény vallásra áttért szülőt vagy zsidó hitvestársát arra kötelezné, hogy gyermekét ebben vagy abban a vallásban nevelje, szóval, erre az esetre — tilalmat nem találván — a vallásszabadság elvét proklamálja.

Sajnos, még nem vagyunk ennyire Magyarországon!

Ne felejtjük el, hogy nálunk egyházjogi kérdésekben az általánosan kötelező törvény, „a jus commune“ még mindig a kánoni jog. Az 1868: 53. t.-cz. és ezekhez hasonló állami törvények csak kivételek a jus commune alól, csak megszorításai ennek. Az a kérdés, vajjon a zsidó és keresztény között fennálló házasságból született gyermekek mely vallásban nevelendők, hazai kivételes törvény által nem szabályoztatván, kétségtelenül a kánoni jog, a jus commune szerint oldandó meg.

A kánoni jog ugyan tudtommal szintén nem intézkedik különösen arról, mely vallást kövessék ily esetben a gyermekek, de miután a kánoni jog egész szelleméből következik, hogy keresztény szülő gyermekének kereszténynek kell lennie és a keresztény szülőnek kötelessége gyermekét, bármily nemű legyen az és bármily vallást kövessen is a másik szülő, megkereszteltetni; kétségtelen, hogy a kánoni jog szerint az ily házasságból származó mindkét nemű gyermekeket meg kell keresztelni. Megerősíti ezen felfogást azon körülmény, hogy a cultus disparitas házassági akadályá alól is csak azon feltétel alatt adhat az egyház felmentést, hogy mindkét nemű gyermekek a keresztény vallásban neveltessenek.

Nem változtat a kánoni jog alkalmazhatóságán jelen esetben azon körülmény, hogy Klein Vilmos nem a katolikus, hanem a reformatus vallásra tért át; mert a katolikus egyház joga a protestánsok által végzett keresztelést is érvényesnek ismeri el és így a kánoni jog, a mennyiben ez hazai kivételes szabály által módosítva nincs, a protestáns vallásra átért zsidóknál is alkalmazandó. — Nem áll ennek utjában a protestáns egyházjog sem, mert ez sem tartalmaz e tekintetben a kánoni jogtól eltérő intézkedést.

Nem alkalmazható azonban a kánoni jog oly esetben, midőn a zsidó házastárs unitarius vallásra tért át, mert az unitarius vallás szerint keresztelt egyént a kánoni jog kereszteltnek nem tekinti (lásd Weber: Die kanonischen Ehehindernisse. Freiburg 1886. 177 lap), erre tehát a keresztiség jótéteményét ki sem terjeszti.

Ezekből folyó nézetem az, hogy a fővárosi tanács, bár határozatát nem indokolta meg úgy ahogy kell, helyesen járt el, midőn Klein Vilmosné gyermekének megkereszteltetését elrendelte.

Mendelssohn Mózes a keresztény hitről.

Az utolsó időben felmerült jelenségek arra engednek következtetni, hogy a nálunk immár értéktelenné vált nyilvános antisemitizmus több helyt átcsapott pietizmusba. A zsidókat rá kell bérni arra, hogy keresztelkedjenek ki — ez lett többek jelszava. Ha már elevenen megégetni nem lehet őket, az országból kikergetni sem, ne legyenek legalább zsidók, mert ez alkalmatlan, ez zseniroz. Vannak, kik felszólítást intéznek hozzánk, hogy hiszen azt csak belátjuk, hogy jobb lesz dolgunk, ha megszüntünk zsidóknak lenni. Ez azonban egyszerűen alávaló feltevés s erre reflektálni is szégyen volna. De vannak megint mások, kik „a jobb meggyőződés“-re apellálnak. Hivatkoznak

a történelmibizonyi tékokra, hivatkoznak a prófétákra kik a keresztény hit igazai mellett tanuskodtak hajdan és bizonyítanak még ma is.

Ellenei vagyunk a vallási disputációknak; tiszteljük és becsüljük a keresztény vallást, mint sok százmilliók hitét, de azokkal szemben, kik minden áron ránk akarják tukmálni, és „meggyőződésből“, kell, hogy tisztázzuk, milyen a mi meggyőződésünk a keresztény vallást illetőleg.

Meggyőződésünk a keresztény vallást illetőleg ugyanaz, mi a Mendelssohn Mózesé volt. A halhatatlan berlini philosophus sokat szenvedett viszontagságos életében, de a legtöbb bajt a pietisták okozták neki, kik minden kísérletet megtettek, hogy hitétől eltereljék. Mendelssohnak ennél fogva többször kellett véleményét nyilvánítani a kereszténységről. Ezeket a szétszórtan tett nyilatkozatokat korunk egyik jeles zsidó történésze, dr. Kayserling M. „Moses Mendelssohn“ czimű, nemrég második bővített kiadásban megjelent nagyszabású művében „Mendelssohn über das Christenthum“ czimű fejezetben foglalta össze, melynek egyrészét a következőkben adjuk:

A kereszténység történelmi bizonyítékaitól — írja Kayserling — Mendelssohn minden erőt megtagad. A világ legigazságosabb bírása előtt bizonyítja, hogy a keresztény dogmák egyikét sem fogadhatja el. „Ugy tűnik fel nekem, hogy mindazokkal ellentétben állanak, amit a józan ész, a természetes gondolkozásmód és a szentírás tanít, melyet mindnyájan isteninek ismerünk, és egész lelkületemnek meg kellene változnia, ha e fölött valaha másképp gondolkodnék. Én oly vallás alapítóját nem tekinthetem isteni küldöttnek, ki azon tanokat hirdette... Avagy az győzőn meg talán, hogy isteni küldetését csodákkal bizonyítja? — Mit bizonyíthatnak csodák? És ha ezen vallásalapító szemem előtt mind a halottat föltámasztaná, akik évszázadok előtt multak ki, azt mondanám, hogy e vallásalapító halottakat támaszt fel, de tanait nem fogadhatnám el.“ »Tudjuk, hogy az emberek mily könnyen vezetnek és vezetettnek tévutra, tudjuk, hogy a babona, előítélet és lelkesedés mily hatalmat gyakorol az emberre; mily gyakran fűződik össze egy jellemben ész és lelkesedés, babona és csalás, hiuság és fenség oly szorosán, hogy a legélesebb szeműnek is nehezebb esik a megkülönböztetés; tudjuk, hogy mily gyakran cselekedtek az emberek gonoszat jó szándékkal és jót gonosz szándékkal; összehasonlítunk elbeszélést elbeszéléssel, bizonyítékot hozunk fel bizonyíték ellen, egész tengernyi kételkedés csapódik fölöttünk össze, s mi tartózkodunk az ítéletmondástól.“

Amaz gyakori ellenvetésre, hogy már a próféták is utalnak a kereszténységre, szintén megfelelő Mendelssohn. „Hálát adok naponkint a teremtőnek“, így szól, „hogy boldogságomat nem exegetikus

vizsgálatoktól tette függővé. Én a föld legnyomorultabb teremtese volnék, ha engem vallásom ezen fáradságos munkára kötelezne. Minek is volna szükség iráshelyeket vizsgálni, vajjon nem-e bizonyítanak oly tant, melyet én nem fogadhatok el? Ha ezt tennék, ugy az, az én gondolkodásmódom szerint, nagyobb bizonyíték volna az iráshely ellen, mint a tan mellett." Még erősebben nyilatkozik ezen dogmatikus exegetika fölött a braunschweigi fejedelemhez intézett levelében: „Azt hiszem, hogy az alapszöveg nyelvét ép ugy értem, mint az ujak között bárki, mert mintegy második anyanyelvem. Ugy látszik előttem, hogy ezen iráshelyek a bizonyíték legkisebb fokával sem bírnak. Theologusoknak ezen helyekről való magyarázata előttem többször hamisnak és nagyon erőszakoltnak látszott... Isten irgalmazzon lelkeknek, de én örök üdvösségem alapját nem birom megfejteni Dániel relytélyes álmaiból, vagy valamely próféta fenséges költészetéből. Ezen iratok a szív felbuzdítására, nem pedig az ész tanítására vannak szánva."

„Az eredendő bünről“, mondja Mendelssohn, „a józan ész ép oly keveset tud, mint az ó testamentum. Az ember isten képmására lett teremtve. Ádám és Éva meghalt, mert bünhődtek és így jár minden utóduk: bünhődnek és meghalnak, de ama bün által nem haltak meg a jóra nézve és nem estek a sátán hatalmába.“

A mint nem ismer Mendelssohn eredendő bünt, ép ugy nem ismer el lelki halált és örök büntetést. „Bosszuálló büntetés, a megsértett istenségnek elégtétele, gonosz cselekedni, mert gonnszság történt, örök önkénytes büntetések! Minden felől küzdeni kell ezen szörnyetegek ellen“ így ír Mendelssohn barátjához, Nicolaihoz, a kitől elvárja hogy „mint az igazság kutatója nem fog szavazatokat gyűjteni, hogy azokat megszámlálja; mérlegelni kell őket és nem számlálni.“ »Minden büntetés jótékonyosság az emberekre nézve és elmarad a büntetés, mihelyt megszűnik jótékonyoságnak lenni rájuk nézve, mert isten az embert az ő saját boldogságára teremté. De ha minden bün örök nyomort vonna maga után, ugy isten törvényeit romlásra teremtette volna.« „Egyetlen egyén sem, ki a boldogságra képes, lett a kárhözatra, az isten államnak egyetlen egy polgára sem lett örök nyomorra kiválasztva. Mindegyik saját útján halad, mindegyik átfutja kijelölt sorsát és lépcsőről lépcsőre jut a boldogság fokáig, mely hozzá méltó,“ „Isten a bünöst nem bünteti meg saját végtelensége szerint, de a bünös hibája szerint. Az isteni igazság csak javítani akar, a mi a bünösnek javára válik; ha a bünös örök üdvéhez nem szükséges, ugy a büntetés elengedettik és megkegyelmez neki; ehhez nem kell közvetítő, a ki a kegyelmet kieszközölje számára.“

Hogy a keresztény vallás alapítója hivatással

birt, hogy a természetes vallást jogaiba helyezze, hogy „ezen rendkívüli ember“ próféta volt, ezt Mendelssohn elismerné minden aggodalom nélkül, ha az nem tanított volna olyat, a mi isten parancsaival és az észszel ellentétben áll és ha hivatását nem terjesztette volna addig is, hogy a zsidó nemzetet a mózesi törvényektől eltántorítsa. De Jézus, állítja Mendelssohn, sohasem mondá nyílt szavakkal, hogy Mózes törvényeit fel akarja függeszteni, sőt az ellenkezőt cselekedte szóval és tettel. „Na-zarethi Jézus nemcsak Mózes törvényeit, hanem a rabbik elveit is figyelembe vette, és a mit az ő feljegyzett beszédeiben ezzel ellentétben állónak hisznek, annak csak az első pillanatban van ily szinezete. Ha azért jelent meg, hogy az elterjedt hízélgésnek és álistenkedésnek ostora legyen, ugy bizonyára nem ő adta az első példát az álszenteskedésre az által, hogy ő maga szigoruan oly törvények szerint élt, melyek, tanai szerint megszűntek... „Ha az ő utódai a későbbi időben másképp gondolkodtak, és a zsidókat, kik az ő hitüket elfogadták, feloldhatani vélték hitük alól, ezt bizonyára Jézus auctoritása nélkül tették. Ennek következtében a zsidók, még ha a kereszténységet fel is veszik, nincsenek felfüggesztve a mosaikus törvények alól.“

A Messiás, kit Mendelssohn mint a zsidóhit hű követőjét vár, az ő felfogása szerint nem lesz megváltó, a ki által boldog lenni remél, nem is földi uralkodó, ki az egyetemes uralmat helyre állítja; „Az emberiségnek le kellene vetni természetét, hogy képes lehessen egy általános monarchia javát szolgálni,“ A Messiás, kit ő vár, hivatva lesz a zsidó nemzetet minden politikai elnyomatás alól felszabadítani, hogy így a nemzet egyesülve az egyetlenegy igaz istent imádhassa. Itt nincs semmiféle egyesülésről szó tanban vagy törvényben, annál kevésbé az ugynevezett vallási egyesülésről.

Egy talmudpör.

IV.

Cohen dr. marburgi egyetemi tanár szóbeli szakvéleménye ez: „A szó teljes értelmében nem vagyok szakértő a talmudban. Fiatalkoromban 10 évig tanultam a talmudot és az utóbbi időkben is behatóan foglalkoztam a talmuddal. Mindenesetre tisztában vagyok a talmud dialektikájával, és nézetem szerint ezen fordul meg a dolog. Midőn legelőbb a felolvasott szakvéleményről kell nyilatkoznom, meg kell jegyezmem, hogy ezt először is tudományosnak nem ismerhetem el. Lagarde titkos tanácsos ur Delitzschre hivatkozik; de az idézetek, melyeket Delitzschből közöl, teljesen hamisak, nem idézetek s részben hamis alapokon, sajtóhibákon alapulnak. Am a talmudból vett idézetek, melyeket szakértő ur egyszerűen kiírt Rohlingból, nem a talmudból valók. A talmudban ez van megírva: „Megvan tiltva a nem zsidót félrevezetni, és annak, még a bálványimádónak sem szabad hazugságot, még konvencionálisat sem mondani.“ Maimonides a talmudnak kérdéses meghagyásait a következőkben foglalta össze: „Az embernek meg vannak tiltva, hogy hízélgő

és tévutra vezető beszédeket tartson; ajkán ne legyen más mint szívében; belsejében és külsejében egyenlő legyen; amit gondol, ugyanaz legyen, a mit mond. És meg van tiltva az emberek félrevezetése, pogánynyal szemben sem teendő ez. Például elhullott marhának husát a pogánynak se mint rendesét és lemetszettét adják el; megdöglöttnek bőrneműjét se lemetszetté gyanánt.“ „A gójt megcsalhatod és uzsoráskodhatol véle szemben“ ez sehol sincs a talmudban. A talmud szerint csak annyi van megengedve, hogy a pénz után kamatot (uzsorakamatok minden esetben tiltottak) lehet szedni, ha erre a kamatra a megélhetés céljából absolute szüksége van. E szó alatt „gój“ eredetileg bálványimádók értendők. Azon nemzsidók, kik nem bálványimádók, büntettektől ha távol tartják magukat, a talmudi és bibliai jog szerint a zsidókkal teljesen egyre becsülendők s az örök boldogságnak részesei lesznek. A keresztény tudósok a 17-ik században tudták ezt. — Elnök: A második kérdést tehát tagadja? — Cohen: Ezt minden alakjában és minden lehető értelmezésében, tudósra vonatkozólag, a mentőkörülmények kizárásával hamisításnak nyilvánítom. — Védő: Megengedi, tanár ur, hogy a talmudban ellenkező tartalmú mondások is vannak? — Cohen: Megengedem, hogy van a talmudban néhány izetlen sőt elvetendő pont is. Ez kimagyarázható abból is, hogy a talmudban ezer meg ezer tudós minden ellenőrzés nélkül írta meg nézetét. De ez a néhány mondás eltűnik avval a sok mély erkölcstanítással szemben, mely a talmudban foglaltatik. — Elnök: Kérem az első kérdéstről való véleményét. — Cohen: A mi ezt illeti, ezt feltétlenül igenlem. A talmud jogi tanai valamint az abban lévő erkölcsi törvények kötelezők. A zsidóknak minden intézményei a betegápolás, a jótékonyosság, az ünnepek symbolumaikkal stb. mind a talmudon alapszanak. Mindenesetre vannak nem hívő zsidók is, de ezek az ó testamentumot sem ismerik el. Mindazonáltal ezek nem válnak ki a zsidó felekezeti közösségből, mivel a talmud erkölcsi tanait elismerik. — Elnök: Sziveskedjék tanár ur néhány izetlen és elvetendő részt idézni a talmudból. — Cohen: E kérdésre adott válaszomban ki kell jelentenem, hogy én, mint tudós és filozófiával foglalkozó egyet mást kétségbe vonok a talmudból, mert tudományos nézeteimmel nem egyeznek meg. És izetlennek meg elvetendőnek néhány részt annyiban tartok, a mennyiben a talmud emberi mű és mint ilyen nem tökéletes. Hogy e részek száma milyen csekély, mutatja az, hogy hamarjában egyetlen egy sem jut eszembe. — Elnök: A talmud tehát nem isteni kinyilatkoztatás? — Cohen: Igen, részben. — Elnök: Ki hagyta ezt meg? — Cohen: Meghagyást erre nézve nem ismerek, mert a talmud összefoglalásakor már nem volt szanhedrim. — Elnök: A talmud meggyalázása, a zsidó hitfelekezet egy intézménye meggyalázásának tekinthető? — Cohen: Nem egynek, hanem valamenyiének. A talmud meggyalázását a zsidó vallásfelekezet valamenyi intézménye meggyalázásának tekintem.

(Vége.)

A—b.

Szellemszikrák.

a talmud, midrás és a későbbi rabbinikus irodalomból.

Biztos akarsz lenni, hogy kérésedet vissza ne utasítsák: **Kérj tanácsot!**

Isten némely embert úgy büntet, hogy teljesíti szive kívánságát.

Keressd a bölcsességet, mintha örökké élnél és fuss az igazság után, mintha sarkadban volna a halál.

A ki keresi az igazságot, Istenét szereti; a ki meg is találta, azt Istene szereti.

Im Isten mindent ad, de adakozó kezét soh' sem láttad.

Te vajmi keveset adsz, annál jobban mutatod kezedet.

Nem-e bolond ember az, ki megfosztja saját magát a legnagyobb örömtől?

Hát nem bolond-e a rossz ember, ki soh' sem ismeri meg ama legfenségesebb örömet: boldoggá tenni másokat!

Vannak olyan emberek is, kik beleharapnak az ujjakba, melyek szinmézet raktak szájukba.

Ha minden ember tisztán tartaná háza elejét: nem volna piszkos utcza.

Nemde szereted azt, ki jót tett veled? tégy jót te is és szeretve léssz te is.

Nemde gyűlölöd azt, ki veled rosszat tett? ne gondold hát, hogy te kevésbé gyűlölt leszesz, ha rosszat cselekszel.

Kisebb a távolság majom és ember között, mint balga és bölcs között.

Talmudista.

IRODALOM.

Szerencsés eredmény. Az orsz. izr. tanító egyesület múlt szeptemberben pályázatot hirdetett hit-tani könyvre a középiskola alsóbb három osztálya számára. A pályázat ideje e hó 15-én lejárt, a mely napon be is érkezett e gy mű. Több nem jött. No de ez az egy ki tett magáért. Az egyesület vezetői, kik a könyvet felülbírálat végett átadták a pesti rabbiságnak, el vannak ragadtatva azon rendkívüli paedagogikus érzéktől, a héberben való nagy jártasságtól, mely a beküldött mű minden mondatában tapasztalható. A könyv szerzője nemcsak kitünő tanító lehet és nemcsak jeles hebreista, de minden izében gondolkodó és zsidó a szó legnemesebb értelmében. A könyvre, mely régóta fájdalmasan tapasztalt irt van hivatva kitölteni, természetesen még vissza fogunk térni, most még csak a derék egyesületnek gratulálunk, melynek pályázata e mű megírására serkentette a szerzőt, kinek kilétét eddig még nem is sejtik.

Heti naptár.

Vasárnap (1888. május 27.) 5648. szivan hó 17., hétfő 18., kedd 19., szerda 20., csütörtök 21., péntek 22., szombat 23. Muszaf ima előtt bejelentik a chódest. Olvassák a 3. pérek-et. Heti szidra: **S'lach.**

H I R E K.

— A „Budapesti Hírlap“ azon alkalommal, hogy Ó Felsége Rosenberg Bernát, gyalui földbirtokosnak és utódainak a közügyek terén szerzett érdemei elismerésül a „gyalui“ előnévvel a magyar nemességet adományozta, félre verte a haragot. Először is az a baj, hogy nem ismeri az új nemes érdemeit, pedig hát jól emlékszünk, hogy tavaly éppen a Budapesti Hírlap után közöltük, hogy Rosenberg Bernát a vörös keresztgyeletnek 5000 frtot adományozott. Igaz ez az érdemnek még nem többes száma, (vannak talán mások is!) de hát a „Bp. H.“-nak még sem volna szabad elfelednie ilyen tényt, mert jólérterültsége dacára is ritkán van azon helyzetben, hogy a régi idők nemes „kreaturáiról“ csak ilyen mindennapi dolgokat is megírjon. A második baj meg az, hogy „a magyar nemesség nimbuszát, fényét, idegen családnevekkel fűzik össze Nem vagyunk a német családneveknek barátja; sokkal szivesebben látnánk magunk is, ha az olyan tisztán külső valamiben, mint a név, szintén összefornánk a nemzettel. Azonban valaki felett azért pálczát törni, mert a magyar nemességet német családnévvel fűzi össze, s abból olyan következtetéseket vonni le, hogy a „német családnevek meg nem magyarosítása közéletünk gyöngeségére vall;“ hogy a „nemesi indigenatus nevével azt látszik tanusítani, hogy nemzeti életünk törekvéseivel nem áll közösségben“, — őszintén megvallva, már csak a Sontaghok, Grünwaldok, Degenfeldek stb.-iekre való tekintetből sem tudnánk. A „Budapesti Hírlap“-ot alighanem egy kis pillanatnyi hipersóvinizmus ragadta el — mert azelőtt — az új nemes német nevéből veszedelmet még akkor sem olvasott ki, ha ez az új nemes történetesen nem volt keresztény vallásu. Mintha a csizma itt szoritana!

— A barcelonai kiállításon zsidó biztos képviseli hazánkat. Koppély Géza földbirtokos s a mezőgazdaság terén kiváló szakember hitsorsosunk ugyanaz, aki a bpesti országos kiállítás legszebb és legfontosabb részének, a mezőgazdasági osztálynak volt rendezője, biztosa a barcelonai kiállítás magyar osztályának. A spanyol regenskirálynét, Krisztinát, a kiállítás megnyitása alkalmával Koppély magyar nyelven üdvözölte, mire a regenskirálynő magyar nyelven köszönte meg a szives fogadtatást. Azóta a királynő udvari ebédet is rendezett a kiállítás vezetői számára, melyen Koppélyt hosszabb beszélgetéssel tüntette ki... Milyen változás a távol multhoz képest! Négyszáz évvel ezelőtt egy királynő uralkodó férjével együtt tört a zsidók vesztére s földönfutókká segítette őket tenni, és most megint csak egy királynő és ugyanazon spanyol trónon, mely egykor a spanyol zsidók kárhozatának forrása volt — királyi palotájába hívta meg a zsidót és az egykor megvetett, kiüldözött, földönfutóvá tett fajnak — egy utódjával társalgásba elegyedett. Van igazságszolgálat-

tása a sorsnak is! — Koppély egyébiránt teljesen méltó az ilyen kitüntetésre; hisz érdemeit felséges királyunk, Ferencz József rendjellel méltányolta s a svéd- és francia mezőgazdasági társulatok érmekkel ismerték el.

— Deák Ferencz egy barátjánője. Sőjtörön a napokban Deák Ferencz egy koros zsidó barátjánője, Stolzerné asszony, hunyt el. Az elhunyt eszes nő társaságában Deák Ferencz szülőföldjén létekor mindenha szivesen mulatott és fiát, ki jelenleg tekintélyes mérnök, el-el nyargaltatta térdein. A vonzalom, melylyel a haza bölcse kitüntette a megboldogult zsidó nőt, átplántálódott a lakosság szívébe is. Mikor a zalaegerszegi zsidó zavargások következtében a sőjtöri zsidóknak is neki esett az elvadult gyűlölet, Stolzerné iránt még akkor is a legnagyobb tisztelettel viselkedtek és családjának hajaszálát sem görbítették meg. Most meg temetésére — a községi előljároság több tagu küldöttséget menesztett Zalaegerszegbe — ahol — Sőjtörön nem lévén zsidó temető — örök nyugalomra tették Deák Ferencznek jótékonyágáról is széles körben ismert ezen barátjánőjét.

— A váci püspök és a zsidók. Schusztér Constantin bérmáló közutjában — mint nekünk írják — Soroksáron a zsidó hitközség részéről is szép fogadtatásban részesült. Az izr. hitközség a templom előtti úton diadalkaput állított ott fel, melynek egyik felén következő héber felirat volt olvasható: „Boruch habó b'sém Hásém;“ másik felén pedig: „Kiváló tisztelettel a helybeni izr. hitközség“ Tagjai ünnepi ruhába öltözve a haraszi zsidókkal együtt Schön Mózes, kerületi rabbival élükön, itt várták a fényes kísérettel bevonuló főpapot. A rabbi a megérkezett főpap a kerület zsidósága nevében üdvözölte mire a püspök meghatottan köszönetet mondott a megtiszteltetésért, kiemelte, hogy akárhol és akárhol imádjuk az Istent, mégis valláskülönbség nélkül testvérek vagyunk és legyünk is. Az agg rabbi kezét ismételten megszorítván, lelkes éljenzések közt ült vissza kocsijába. Megjegyzendő még, hogy a járás szolgabirája, Szilágyi értesítette a hitközséget a püspök jöveteléről és ugyanis ő avizálta a püspököt, hogy a hitközség tiszteletgését fogadja. — Más oldalról meg azt írják, hogy Schusztér Constantin Váci püspök Ujpesten lévén bérmauton, megtekintette az ottani közintézeteket is. Az árvaházban Palotai Jakab, az intézet felügyelője és alapítója olyan meleg hangon üdvözölte a látogató püspököt, hogy az egészen elérékenyülten megölelte és megcsókolta Palotait — aki igaz zsidó.

— Zsidók a Cselka-jubileumon. Az ó-budai plébános jubileuma alkalmából, a budai zsidók is lerották a békés természetű lelkész iránt a tisztelet adóját, midőn az ünnepeltet az ó-budai izr. hitközség részéről Klein Gyula dr. főrabbi, a Hirschféle alapítvány nevében pedig Philip Jakab üdvözölte. Tatay Adolf dr., a III. ker.

orvosa, az iskolaszék nevében és Grosz József az első általános betegsegélyző egyesület részéről pedig nem felekezeti minőségben tisztelegtek a jubilánsnál.

— **Klein Gyula dr.** ó-budai főorvost, az ó-budai kölcsönös betegsegélyző egyesület f. hó 20-án tartott közgyűlésén diszelnökévé egyhangulag választotta meg, s hat tagból álló küldöttséget menesztett érte. A főorvosi a közgyűlésen megjelent s köszönete kifejezése mellett ígérte, hogy az egyesülettől lehetőleg támogatni fogja.

— **Bloch Joachim** Bloch Mór, nagykereskedő és izr. hitközségi előjáró atyja f. hó 19-én 96 év s korában végelgyengülésben elhunyt. Temetése, melyen a fővárosi zsidóság színe, java bőven volt képviselve, f. hó 21-én d. u. nagy részvét mellett ment végbe. Az elhunyt teljes életében igen jámbor volt s magas kora daczára is naponta eljárt a zsinagógába. Hat héttel ezelőtt egy szombati napon éppen templomba menet közben rosszul lett s vissza kellett térnie, hogy az Ur színe előtt már csak lelke jelenhessék meg. Az elhunyt utolsó napjait Friedrich Józsefné szül. Bloch Julia ápolása fette elviselhetőkké. Unokái, Friedrich Tódor dr. a „P. L.“ belső dolgozó-társaság és lapunk munkatársa, továbbá Friedrich József dr. fiatal orvos s még számos rokonon kívül a pesti chevra kadisa is gyászolja, melynek legidősb tagja volt.

— **Ullmann Frigyes dr.** lipótvárosi orvos és levelező tagja elhunyt fölözt érzett gyászát a párisi Alliance központi bizottsága a hivatásának áldozatul esett orvos családjához intézett megleghangu részvétiratban fejezte ki.

— **A bécsi antiszemita**, kik a Schönerer képviselő elítélés után galiba-remekket csináltak a rendőrségnek, eddigi vakmerőségükkel kezdenek visszavonulni, a minnek az az oka, hogy legfelsőbb parancs következtében nagyon szigorúan bánik a hatóság azokkal, a kiket tüntetésen ér a rendőrség. Mint Bécsből írják, a legvegyesebb társaság került eddig bünyítőt eljárás alá; iparosok, kereskedők, bérkocsisok, az intelligens társadalom tagjai közül többen és végül tanulók is kaptak kisebb-nagyobb fogság-büntetést a miatt, hogy a Schönerer-tüntetésekben való részvétel rájuk bizonyult. Badenben vasárnap éjjel ennek daczára összekaptak az antiszemita bécsi turista egyesület tagjaival s a kéztusában az antiszemita huzták a rövidebbet. Ez alkalommal senki sem fogtak el. De a rendőrség okulva a botrányokon egy 1854-ből származó császári rendelet alapján tiltotta a „Wacht am Rhein“ kezdetű dalnak nyilvános helyeken való éneklését, s utasította a bécsi és a környékbéli rendőri közegeit, hogy a német-nemzeti, vagyis antiszemita tüntetőket tartóztassák le. A bécsi egyesület és műegyetem rektorai pedig intő leveleket bocsátottak ki a hallgatóság számára, melyben utalnak a közelmúltban lefolyt szomorú végű zavargásokra s szigorúan megtiltják a növendékeknek, hogy ilyen hazafiatlan tüntetésben részt vegyenek. A rendelet áthágóit szigorú fegyelmi eljárással fenyegetik. Az összes fő és középiskolák igazgatóságai is így járnak el. F. hó 26-án érkezett tudósítások szerint a Mária Terézia szobra körül tüntetők közül 27-et 1–8 napig terjedő fogsággal büntettek, kik közt a társadalom minden osztálya képviselve van.

Séchenyi Andor gróf a P. L. f. hó 26-iki számában nyilatkozik, hogy Schönerer mellett nem tüntetett, amit az a tény is bizonyít, hogy felmentették.

— **Drumont menekülése.** »Az elszidósodott Franciaország« hirhede szerzője a napokban egy párisi munkásgyűlésen megjelent, hogy hosszú hallgatása után újra felvegye a don Kichotti harcot a zsidók ellen. De a munkások alighogy nevét hallották említeni, szidni kezdték, s olyan fenyegető állást foglaltak el vele szemben, hogy Drumont ur a gyűlésterem egy hátsó ajtaján hirtelen rückwärts koncentráta magát.

— **Új zsidó konzul.** Ő felsége az Uruguay köztársaság részéről Bécsbe főkonzulá kinevezett Spitzer Zsigmond hitsorsosunk megbízó leveléhez a legmagasabb exequaturát megadta.

— **Az „Egyetemi lapok“ szerkesztését** Gond Dezső joghallgató vette át, akit zsidó vallásu létére az idén az egyetemi ifjuság márczius 15-én rendezett ünnepi banketje alkalmával a Kossuth toasztal bizott meg, s ki a mai számunkban közölt csinos vers szerzőjével — de ez már szerkesztőségi titok!

— **Orosz zsidók Schweizban.** Bernből írják, hogy Schweizba számos orosz zsidó család vándorolt be, és Zürich közelében új város alapítását tervezik.

— **Harmincz ház építésére** kapott engedélyt a jeruzsálemi „Ezrasz Hanidochim“ egyesület. Ez egyesület a legszegényebb és leggyámoltalanabb jemeniták számára már ezelőtt részint közadakozásból részint sajátjából 20 házat építtetett, amelyhez elég volt a városi hatóság engedélye. De a porta két évvel ezelőtt fermant bocsátott ki, mely szerint a falvakon való építés, melyeknek telke államnak veendő, csak Konstantinápolyból nyert engedély alapján eszközölhető. A hely, hova az egyesület az újabb házak építését tervezte, Jeruzsálemtől negyed órányira van egy szomszédos falu Silvon (a régi Siloah) határába tartozik. Ennélfogva az egyesületnek a portánál kellett kérelmeznie, hol a miniszterek véleménye az engedély megadására nézve megoszlott és se vége, se hossza nem volt a várakozásnak. A jeruzsálemi pasa is hasztalan sürgette az ügy elintézését míg végre ápril végén két évi sürgetés után a jeruzsálemi pasához léérkezett az engedély, melynek megszerzésében az Ezrasz Hanidochim egyesület egyik előjáró tagjának, Navon József ügyvédnek, ki több hónapig tartózkodván Konstantinápolyban Elias dr. pasa befolyásos hitsorsosunk segítségével kiváló rész jutott. Tizenkilencz ház építést az egyesület már meg is kezdte, melyek közül tíz háznak költségeit Hirsch br. viseli; négyet Zeitlin H. A. drezdai hitsorsosunk elhunyt neje, atyja és ipósi örök emlékezetére, egyet-egyet Salvendi. A dr. dürkheimi kerületi rabbi, Wollau Kálmán londoni, Hermann A. D. londoni, Kalischer Lajos thorni és egyet felerészben az egyesület költségén építtetnek. A még engedélyezett 11 házat közadakozásból akarja az egyesület fölépíttetni. — Egyidejűleg jelentik, hogy Konstantinápolyból Gedéra zsidó gyarmat is kapott engedélyt 18 ház építésére és egy kutatására. A lakásviszonyok Gedérában is nagyon siralmasak, amennyiben a gyarmatosok maguk építette viskókban voltak kénytelenek magukat megvonni és a falu cziszternáinak vizére voltak utalva, amiért az arabok és beduinok ugyancsak megsarczolták őket. Hogy kinek közbenjárására nyerte Gedéra ezen engedélyt, nem kell külön kiemelni, de nem is szabad elárulni, mert a jóltevő, ki a kutatását saját költségén már meg is kezdte, ismeretlen óhaj maradni.

— **A new-yorki izr. hitközség főrabbi** Chariff Jakab már elfoglalta állomását s ünnepélyesen lett beiktatva. Az újrabbi átköltözködése körül felmerült költségeket 10,000 frankkal fedezte a hitközség és lakása berendezésére 12,500 frankot szavazott meg.

— **Morte d'un prode ebreo** (Egy zsidó hős halála) czimén ezt írja a „Corriere della Sera.“ F. hó 9-én hunyt el Velenczében Usigli Benjamin 71 éves korában, ki 1849. a táborkarban mint kapitány hervadhatlan babérokat szerzett. Manius szeméi előtt szerezte meg a bátorság érdempénzét. 1866-ban mint verzágliri-örnagyt vett részt a háboruban. Manius Dániel legjobb barátai közé számította.

— **A révkomáromi főkantor**, Kurzmann Sámuel — mint nekünk Odessából írják — az ottani izr. hitközség meghívása folytán két egymásutáni szombaton és pedig ápril hó 28-án és f. hó 5-én próbaelőadást tartott. A roppant nagy zsinagóga, melyben a szentírás egyszerre hárman szokták felolvasni, csak úgy csengett, bongott Kurzmann magas tenorjától, melyet némelyek Bachmann, a rombach-utcai zsinagóga főkantorjé mellé helyeznek és az ő zsidó melódiák olyan lágyan, olyan kesergően, olyan szívhez szólóan csendültek el ajkáról, hogy szokás és törvénytől eltérően tapsvihart zúgott fel a hallgatóság közt. Kurzmann első debütjével annyira megnyerte a hallgatóságot, hogy második fellépésekor rendőri segílyt kellett igénybe venni, hogy még a templom udvarára is özönlő hallgatóság a kellő számnál nagyobb ne legyen. Az odessai lapok még azok is, melyek zsidó érdemeket nem ismernek, elismeréssel szólnak a próbaelőadásokról, s az „Odessaer Zeitung“ ápril 28- (máj. 10)-iki száma feltétlen dicsérettel adózik. Kurzmant, kinek az utiköltségeit is megküldték, hogy próbaelőadáson jelenjen meg, elért sikere után 4000 rubeles évi fizetés mellett akarják Odessába szerződtenni. A komáromiaknak jó lesz résen lenni!

— **Az Alliance propaganda bizottsága** — az egylet havi működéséről beküldött jelentése szerint, ápril hó 24-én tartotta meg havi közgyűlését, melyet a bizottság beteg volt elnöke, Dalsace Gusztáv hosszú idő után először vezetett. E gyűlésen elnök jelentette, hogy több kisebb alapítvány mellett Semon Charles Bradfordban elhunyt hitsorsosunk az Alliance Israelitá végrendeletileg 1,500 font sterlinget (körülbelül 38,000 frank) hagyományozott, mely összegnek kamatai a végrendelező kívánsága szerint az egylet iskolái javára fordítandók.

— **Két elítélt apostol.** Stettinban m. évi május 5-én Sonnenberg Liebermann „A zsidó kérdésről általában“ és „Az ugynevezett Reichsbank, a zsidóknak egy szabadalmazott részvénytársasága zsidók számára“ czimén két felolvasást tartott, melyekben a zsidókról leszedte a tisztát, sőt Friedberg igazságügyminiszterről is, ámbar kikeresztelkedett. E felolvasásokról a „Pommersche Reichspost“ bővebb tudósításai útján vett tudomást az ügyesség és teljesség folytán f. hó 6-án hozták meg az ítéletet, mely szerint Sonnenberget, a stettini antiszemiták fejét 1500 m. pénzbírságban, a nevezett lap szerkesztőjét, Malkvitzot (aki csak mostanában lett egy hitsorsosunk vallásának megsértése miatt 300 márkára ítélt) 8 napi fogházban marasztalták el.

— **Az »Auróra bünpere.«** Az Auróra könyvkiadó vállalat ellen Kompolthy Tivadar feljelentése folytán, melyről egyik előző számunkban megemlékeztünk, Bucz Lajos dr. kir. alügyész a bűnvádi vizsgálat megindítását indítványozta, melyet a törvényszék

el is rendelt, és amelynek vezetésével Kálossy József törv. bírót bizta meg.

Előfizetési felhívás.

Tisztelt előfizetőinket, kiknek előfizetésük május végével lejár, teljes tisztelettel kérjük, méltóztassanak előfizetéseiket megújítani, hogy a lap szétküldésében fennakadás ne történjék.

Előfizetési feltételek:

egész évre	7 frt — kr
fél évre	3 frt 50 kr.
negyed évre	1 frt 75 kr.

Papok, tanítók és községi hivatalnokoknak:

egész évre	6 frt — kr.
fél évre	3 frt — kr.
negyed évre	1 frt 50 kr.

Az „Egyenlőség“
szerkesztősége és kiadóhivatala

Budapest, Váci-körut 3. sz.

SZEFFORISZ és RÓMA.

Történeli regény a negyedik századból.

Két részben.

7

Irta: **Dr. Philippson Lajos.**

Fordította: **Háber Samu.**

— Első rész. —

S z e f f o r i s z .

P a t r i k a .

Patrika készséggel fogadta el a szanhedrin megbízását.

Amint az ember pár órára szívesen hagyja el a betegszobát, ha a szenvedő ez idő alatt nem szorul segélyére, Patrika olyan megkönnyebülten lélekzett fel, midőn Szefforiszt néhány napra, jól tudván, hogy itt szorongatott polgártársaiért édes keveset tehet, elhagyhatta. Mély lelkek az adott viszonyok és hangulatból mintegy ösztönszerűleg előre megérik a jövőt, és ennél fogva Patrika tudta, hogy küszöbön áll az élet-halál harc, hogy olyan ellenséggel áll szemben, melylyel a kiegyezés vagy a megalkuvás merő lehetetlenség. Tudta tehát, hogy az ellenségre megint csak ráakad, ha egy kis időre távol is marad. Most már eléggé tisztában volt a leküzdendő akadályokkal is, melyek szülővárosában jelentkeztek, és ezért ránézve sok függött attól, hogy a földi és a környékbeli hitsorsosai véleményével, mindenekelőtt azonban a patriarka, anyai részről nagybátyja nézeteivel és avval, hogy mit szándékozik tenni, megismerkedjék. Ehhez járult még vágya, hogy fölötte becsült nagybátyját és ennek egyetlen leányát, unokatestvérét, Mirjamot, hosszú elszakadás után újra lássa. Olyan egyedül állt a világban, és annyi csalódást élt át, hogy szinte vágyott már azon emberek

szemébe nézni, kik iránt föltétlen bizalommal viselkedett.

Midőn kora reggel a harmatos és a reggeli nap-tól csillogó mezőkön gyors öszvéren ügetett, a mult emlékei felébredtek lelkében, és hosszú sorban mind ama fájó édes érzellemmel vonultak el előtte, melyeket az eltűnt boldogság és szenvedés, mely vissza soha sem tér, lelkünkben kelt.

Patrika Szefforisz városa egyik legtekintélyesebb polgárának fia volt, és azon nemzetséggel volt összenőve a város egész története, melyből Patrika származott. Anyjától, Hillel patriárka testvérétől, aki családját Dávid nemzetségéből származtatta le, 6 éves korában megfosztotta a halál. Oh, szülei olyan boldog házaseletet éltek és egyetlen gyermekük iránti gyöngéd szeretetükben is egy voltak. Anyja halvány arcza eltűnhetett e lelkéből valaha? Nem fájdalmas sóhaj dagasztotta e keblét mindannyiszor, valahányszor reá gondolt? Igen, egy imádott anya korai halála a gyermek lelkére egész életén át gyászszint borít, melyet csak a gonoszság keze törülhet el. Atyját e csapás sulyosan találta. Hiszen háborítlan boldogságának éveit csak kis számmal jelölhette, míg jövője komoran, gyászbaborultan állott előtte.

Patrika mégis jól emlékezett, hogy atyja éppen magához térőben volt és a felépülés útján, midőn egy esemény a fenséges férfit végtelenül megrendítette és egészen megváltoztatta. Hogy mi volt ez az esemény, csak néhány éve tudta meg. Akkor ismeretlen maradt előtte; atyja heteken át csak elzárkózott szobájába és őt magát — dajkájára, Amnon anyjára, bizta. Még emlékezetében élt, milyen nyomott hangulat terhelte akkor az egész házat, úgy hogy fenszóval beszélni, vagy csak mozdulni is senki sem mert. Végre atyja ismét előkerült, de mint mogorva, zárkózott ember, aki alig szólt s komoran tekintett maga körül. Nem mintha gyermekétől szeretetét megvonta volna; sőt inkább megkettőztette gondoskodását és fáradhatlanul ügyelt a fiura. De a gyengédségnek minden nyilatkozata elmaradt, és ha a fiu csordultig telt szívvvel olykor-olykor atyja keblére vetette magát, ez ugyan nem utasította vissza; de egy kézmozdulás, egy tekintet ezen érzelmeiket gyorsan nyugalomra és a régi kerékvágásba terelték. Atyja széleskörű üzletét megszakítás nélkül folytatta; de ha a munka ideje lejárt visszavonult szobájába, hol csak fiával, és a ház cselédségével érintkezett. A világtól teljesen visszavonult és a városi hivatalairól leköszönt. De Patrika azt tudta, hogy atyja mindezek daczára soh' sem szűnt meg a város szükölködőit jótékonyágában részesíteni. Később eléggé meggyőződött erről.

Az ifjuság éles szemmel figyeli meg, ami körülötte történik, de éppen így beletörődik akármibe, és a korábbit a későbbivel nem igen hasonlítja össze, nem igen keresi az ok és okozat összefüg-

gését. Patrika nemes lelkü, de zárkózott atyja mellett nevelkedett, örökös komolyság és titokszerűség közt, az anyai szeretet telje nélkül, mint mindazok vonzódásának tárgya, kik körülvették, azonban korán kényszerülve és megszokva forró érzelmeinek magabazárását s hogy ezeket tettben, de nem szóban, vagy szeretkezésben juttassa kifejezésre. Szive mindenha gazdag forrása volt üdén buzgó érzelmeinek, melyek azonban, márványmedenczébe lévén foglalva, a zöldelő virágos mezőségre nem ömölhettek.

Atyja gondosan taníttatta, mindenekelőtt a vallás szent tanaival ismerkededett meg, úgy hogy az alap-törvények épületében, korán otthonos volt, később pedig a görög és latin nyelvet tanulta meg. Mikor Patrika 15 nyara el volt, elvesztette forrón szeretett és tisztelt atyját is, és vezető nélkül, idegenek közt magára volt hagyatva. De nemsokára atyjának egy bátyja Mesullám nevü érkezett meg Rómából, lakóhelyéről. Különös volt, hogy e nagybátyjáról bár még gyermekkorából birt némi tudomással, később mit sem hallott, mert atyja szóval sem említette, és csak a fejét rázta, ha utána kérdezősködött, ami későbbben egészen elmaradt.

E nagybátyjának előkelő személynek kellett lennie, mert nagy kísérettel érkezett, s a városban közszájon forgott; mindenki felé, közelébe sietett. Valami előkelő tartózkodása daczára is rendkívül barátságos volt mindenkivel szemben és egytől-egyig megelégedetten tudta elbocsájtani az embereket. Patrikára még sem tett egészen kedvező benyomást. Atyjától külsőleg és belsőleg egészen elütött és az érzékeny fiu — barátságossága mögött ravasz, számító lelket sejtett és a kemény, kis szemekből leselkedő tekintet olvasott ki, melyben őrizetlen pillanatokban valami gonoszat, álnokot vélt felfedezhetni. E nagybátyjának mégis mint egyetlen atyai rokonának joga volt sorsa felett határozni, ő meg kötelezve, hogy engedelmeskedjék neki.

Miután Mesullám az üzlet tovább vezetését saját főfelügyelete mellett az eddigi vezéralkalmazott az öreg Amnon által rendbe hozta, a patriarkával megbeszélte, hogy Patrika 3 éven át ennél maradjon, ezután pedig Rómába jöjjön hozzá.

A fiu tehát elhagyta szülőházát és Tiberiászba költözött át. Milyen szeretetteljesen fogadta itt érdeemes nagybátyja, nagynénje, ki második anyja számba ment, és maga a kis 10 éves Mirjam is! Ha nagybátyja kora, magas állása és szünetlen elfoglaltsága által több tiszteletet és nagyrabecsülést keltett fel benne: szeretetre áhítozó szive még inkább megtelt nagynénje gyengédségével és kedves unokánővére testvéri vonzalmával. Mindamellett e házban is a komolyság és méltóság szelleme lengte körül, és az istenfélő jámborság szárnyai alatt nála az ifjukor vigsága nem kaphatott lábra. Patrika nagybátyja számos tanítványa közé keverődött és rövid

idő múltán legkedvesebb tanítványai egyike lett anélkül, hogy a zsidó vallás itt összegyűlt több mesterének tanításaiból is kivette volna részét.

Gyorsan tünt el a három év, a béke évei, a fejlődés és kiképzési, melyekben szelleme a tudás és gondolat nagy tökélyét szedte magába és a legnevesebb lelkesültség kiolthatlan fáklyája gyult ki szívében. Amily fájdalmas volt a válás, olyan hévvel dobbant meg szíve, midőn nagybátya küldötte Rómába vitte.

(Folyt. köv.)

Szerkesztői üzenetek.

„Jikóv hadin esz hóhor.“ Nem olyan nagy dolog, mit ön mivel. Aludt 19 éven át. A midras egyik hőse 70 évig álmodott. Mit akar ezzel a hanggal, melyhez hasonlót csak a magyar zsidóság egyik legszerencsétlenebb korszakában, a congressus idejében lehetett hallani? Chóné Hámágot hosszú álma után meghalt fájdalmát, hogy a világ nem ugyanaz volt többé, mint 70 évvel ezelőtt. Ön nem fog belehalni 19 évi álmába, de ha kitörül az álmot a szeméből, mégis tapasztalni fogja, hogy a 19 év a magyar zsidóság fölött sem vonult el nyomtalanul. A fanatismusnak különféle válfajai vannak, s valóban az ujtás fanatismusa nem több kiméletet érdemel, s vallásos fanatismusnál.

Rima partján. Deák Ferencz mondta: „Igénri nehéz, megtartani könnyű.“ Nem ígérünk hát semmit; mi azonban azt is valljuk, mit Immanuel Romi oly szépen így foglal szavakba: „Az, hogy ígéretet nem tettél, nem old fel azon kötelesség alul; hogy tégy mindent, mi téled telik s a mivel a jó ügyhöz hozzájárulhatsz.“

Kandidatus. Exiguus nem mondta, hogy a nő a zsidó törvény szerint felszabadult és férjhez mehet, ha kitért férje más vallásbeli nőt vett el. Exiguus csak a zsidókra vonatkozó országos törvényekről szólott és ezek szerint áll például az is, hogy ha az összes fórumok kimondták a válást, a nő is, a férj is felszabadultak és új házasságot köthetnek. A zsidó vallás törvénye szerint ez természetesen nem elegendő, hanem mindaddig, míg a „get“ a nő kezében nincsen, új házasságot nem köthet és ha a férj ki is keresztelkedett és keresztény nővel lépett házasságra, a nő a zsidó vallás törvényei szerint a keresztény férjtől vett „get“ nélkül férjhez nem mehet soha, míg a férj életben van. Más, ha a nő keresztelkedett ki és nőül ment egy keresztényhez. Férje akkor a „get“-et elküldheti neki és ha az asszony nem is fogadja el, férje mégis megnősülhet, és pedig egyszerűen azért, mert a többnejűség tilalma a zsidóknál csak „clierem d'rábenu Gerson“-on alapszik, mely eleget akart tenni azon országok törvényeinek, melyekben a zsidók élnek és a hol ez a tilalom fennáll, (az Afrikában és Ázsiában lakó zsidók egy nagy része) (kik mohamedán uralom alatt élnek) tényleg el nem fogadták a „cherem“-et és ha a többnejűség köztük gyakorlatban nincs is, de a tilalom erre nézve nem áll fenn), ha már most az országos törvények szabadnak nyilvánítják a volt házásokat, a cheremnek nincsen többé helye és a férj megnősülhet, ha kitért nejjének „get“-et nem is adott.

Debreczeni tudósító. Önnek, tisztelt uram, olyan fogalma lehet a tudósról, mint a híres Peszele Sadchente asszonyságnak a milliomosról. A tisztas hölgy így szólt egyszer egyik férfiklienséhez: „Ich bitte, der Vater von dem Fräulein ist ein Millionär und vielleicht noch mehr; denn er hat wenigstens zwanzigtausend Gulden in Vermögen.“

Dr. L. P. urnak E. Sejtettük, hogy Ön ellenségünké válik, ha ezikkorozatát közzé nem tesszük; de tudtuk azt is, hogy viszont olvasóink válnak ellenségeinkké, ha igenis közzétesszük.

Főt. Dr. A. rabbi urnak B. Lehetetlen. Cikkiró tiltakozik neve megnevezése ellen.

Kl. P. urnak Bpest. Ön ismeri a köztem és a szerencsétlen rabbi közt folyt küzdelmet; hisz annak idején meglehetősen port vert fel a lapokban is. Csakis ez okból tartózkodtam regisztrálni szomorú végét, mely engem is, ki személyes ellensége nem voltam soha, mélyen megindított. Temetetését e hó 18-án a pesti „Chevra Kadisah“ csendben, de minden tisztességgel eszközölte. Hogy az újpesti hitközség, melynek a boldogtalan férfi sok óven át volt rabbija, még csak meg sem moccant, mi is roszejük. Tévedett, de tudós volt, pap volt, szerencsétlen volt, meghalt; volt községének kötelessége lett volna, megadni neki az utolsó tiszteletet.

A „Gizella forrás“-nak elemzése és leírása.

A „Gizella-forrás“

vize a legtisztább és legjobb natron-savas vizekhez tartozik, amit a giesshübl „Otto-forrás“ vizéhez való összehasonlítás mutat. A „Gizella-forrás“ mészben, keserűföldben és az emésztésre zavarólag ható egyéb alkatrészekben szegény, holott szénsavas natriumban, szabad és kötött szénsavban gazdag.

A nevezett víz használásának jótékony hatása kitünik:

- Emésztési zavaroknál, gyomorhív és savanyus bőfögéseknél;
- nyalkhoti gyuladás, gyomorhurut és dugulások, továbbá torokfő-, légső-, tüdő-, hólyag- és húgycső-hurutnál.
- De különösen fölülmulthatatlan jó hatása, zsenge, gyengélkedő nők és hosszas betegségben szenvedő férfiakra nézve.

A szabad és kötött szénsav tartalma teszi a nevezett vizet elsőrangú asztali itallá. Természetes szikviz, anélkül, hogy mint a mesterségesen előállított és az egészségre gyakran hátrányos szikviz utóbajait vonná maga után. Borba való vegyítésére már csak azért is igen alkalmas, mivel azt nem festi feketére. Gyümölcsök levével vegyítve a champagnerhez hasonló itallá tesz.

A „Gizella-forrás“ alkatrészeinek elemzése

a gráci chemikus

Dr. Reibenschuh A. F. tanár szerint.

10,000 rész vízben foglaltatik:

A) állandó alkatrészek:

Szénsavas natr.	11-9930
„ lithium	0-0326
„ calcium	3-3610
„ magnesium	1-6550
„ vasoxydul	0-1106
kénsavas káli	1-7539
„ natrium	0-1752
chlornatrium	0-9687
kovasav	0-3201

B) elillanó alkatrészek:

kötött szénsav	7-3812
szabad „	23-18-8

Az alkatrészek összege 50-9401

Az „Otto-forrás“ alkatrészeinek elemzése.

Dr. Novák egyetemi tanár szerint.

10,000 rész vízben foglaltatik:

Szénsavas natr.	11-9280
„ kali	1-0862
„ lith.	0-1039
„ stront.	0-0298
„ magns.	2-1339
„ calc.	3-4384
agyagföld	0-0290
kovaföld	0-5941
klorkáli	0-3038
kénsavas káli	0-3397
D. szénsavas vasoxid.	0-0360
„ manganox.	0-0138
eredeti állományok	0-0198
szab. szénsav	23-7396

Az alkatrészek összege 43-7960

A két elemzés összehasonlítása alkalmával kitünik tehát, hogy a „Gizella-forrás“ állandó alkatrészekben az Otto-forrást még fölülmulja.

Ár palaczkonként	Liter	2	1½	1	½
		27	25	19	14 kr.

Az üres palaczkért megtérítettik

8	7	5	4 kr.
---	---	---	-------

A t. cz. közönség kényelme czéljából 5 palaczkon felüli rendelések házba küldetnek.

Kapható minden gyógyszertár, fűszerkereskedés, vendéglő és kávéházban.

A „Gizella-forrás“

főraktára.

Legtisztább égvényes savanyu kut
BUDAPEST,

IV. Károly-körut 26., Rostély-utcza sarkán.

Képviselő: ANISZ J.

☛ Telefon-czim: ANISZ. „Gizella-forrás.“ ☚

Rendelések pontosan eszközöltetnek.

